

TUDATOS VAGY SÉRÜLÉKENY-E A(Z ÁTLAG)FOGYASZTÓ? SZEMPONTOK AZ EGYES FOGYASZTÓI KATEGÓRIÁK JELENTÉSTARTALMÁHOZ*

Veres Zoltán¹

Jelen tanulmányom megszületését elsősorban Boros Dominik Szorgos keresők vagy lusta használók?.. avagy az átlagfogyasztó képének alakulása és fajtái az európai uniós jogban című blogbejegyzése² inspirálta, aki a következő kérdésekre keresi a választ: (1.) milyen magatartást várnak el a fogyasztóktól, hogy teljesítsék az elvárhatósági mércét; (2.) beszélhetünk-e különösen védendő fogyasztói csoportokról? A Szerző írásában rámutat a fogyasztói kép változására és üdvözlí, hogy a fogyasztókon belül a sérülékeny csoportok fokozottabb védelmet kapjanak. Alapvetően egyetértve a leírtakkal, az alábbiakban a fogyasztó - átlagfogyasztó - kiszolgáltató fogyasztó fogalmak jelentéstartalmának meghatározásához kísérlek meg néhány szempontot rögzíteni, majd megvizsgálom, hogy miként tekint a jogi szabályozás a fogyasztói hitelek adósaira, mint egy jól körülhatárolható fogyasztói körre. A tárgyalt téma jelentőségét elsősorban az adja, hogy a védelem erősségét erőteljesen meghatározza, miként tekintünk a védendő alanyokra.³ A kérdéskör jelenlegi aktualitását pedig az új fogyasztói hitel irányelv⁴ 2023. októberében történt elfogadása jelzi.

1. Általános fogyasztókép (a „profi” – „laikus” szembeállítás alapján)

A fogyasztó fogalmának meghatározása számos kérdést felvet, ezek akár érintőleges bemutatása is meghaladná jelen írás kereteit. Mindezt jól érzékelteti

* DOI 10.21867/KjK/2024.1.2.

¹Dr. Veres Zoltán PhD. vármegyei jegyző; megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar.

² Boros Dominik (2023): *Szorgos keresők vagy lusta használók?.. avagy az átlagfogyasztó képének alakulása és fajtái az európai uniós jogban*. Kozjavak.hu Blogbejegyzés, 2023. 10. 07. Elérhető: <https://kozjavak.hu/szorgos-keresok-vagy-lusta-hasznalok-avagy-az-atlagfogyaszto-kepenek-alakulasa-es-fajtai-az-europai?page=1> (2024.02.16.)

³ „Ha a fogyasztóra végtelenségig kiszolgáltatót és tájékozatlan alanyként gondolunk, akitől még az sem várható el, hogy némi erőfeszítéssel tájékozódni tudjon a lehetőségek tengerében, úgy paternalista módszerekre lenne szükség. Az erőteljes beavatkozás viszont jelentős többletköltségeket eredményez, ami végső soron a fogyasztókon csapódik le. Ezért a zsinórmértéknek tekintett átlagfogyasztótól elvárható a kellő körültekintés, tájékozódás. Ebben a felfogásban a fogyasztóvédelem feladata, hogy a tájékozott döntéshozatalt elősegítse és az ennek ellenére bekövetkezett sérelmek orvoslásához biztosítsa a hatékony lehetőségeket.” Veres Zoltán (2018): *A pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdései. Jogdogmatikai, történeti, rendszertani alapok jogalkalmazási és metajurisztikus kitekintéssel*. PhD értekezés, Budapest. 246.

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2225 irányelve (2023. október 18.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 2008/48/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

Szabó Péter azon megállapítása, miszerint a fogyasztó definíciónak „az uniós jogban van ugyan közös nevezőnek tekinthető magja, de nincs egységes és kikristályosodott fogalma.”⁵ A továbbiakban a viták bemutatása helyett *kiindulópontként* – Hámori Antallal egyetértve⁶ – rögzíthető, leginkább objektív elhatároló ismérv, hogy a fogyasztókra általában mint „laikusokra”,⁷ vagy legalábbis mint az üzletszerű tevékenységüket naponta gyakorló („professzionális”) szolgáltatókhoz képest *gyengébb (kevésbé informált) félre* szokás tekinteni. Különösen igaz ez a pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevő fogyasztókra, hiszen a szektorban megkötött szerződések gyakran hosszú távú és általában jelentős befektetéssel járó kötelezettségeket rónak a szerződő felekre, továbbá ezen – egyébként is az átlagosnál terjedelmesebb – szerződések többségéhez egyoldalúan kialakított általános szerződési feltételek (ÁSZF) is kapcsolódnak, amelyek szövege általában nehezen érthető, a kamatra és egyéb kötelezettségekre vonatkozó számítási rendszerek pedig bonyolultak.

2. A fogyasztókép differenciálódása: fogyasztó – átlagfogyasztó (tudatos fogyasztó?) – kiszolgáltatt (sérülékeny) fogyasztó

2.1. Általános megfontolások

Kijelenthető, hogy még a fogyasztók, sőt a pénzügyi szolgáltatásokat igénybe vevő fogyasztók sem alkotnak homogén csoportot, hiszen az általában viszonyítási pontként meghatározott körültekintő, tájékozott – tulajdonképpen a római jogi *'bonus et diligens pater familias'* jelenkori kivételéseként is felfogható *'reasonable men'*⁸ kategóriájával leírható – *átlagfogyasztóhoz*⁹

⁵ Szabó Péter (2017): A fogyasztó fogalma és a fogyasztói szerződés értékelésének egyes kérdései az Európai Unió Bíróságának néhány újabb döntése tükrében. *Európai Jog*, 17. évf., 1. sz., 1-6. A fogyasztó fogalom problémáit illetően ld. még pl. Hámori Antal (2009): A „fogyasztó”-fogalom „dilemmái” különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra. *Magyar Jog*, 56. évf., 2. sz., 88-97.

⁶ Hámori Antal (2009): A fogyasztóvédelem közigazgatási „útvesztői” (a „fogyasztó” fogalom „dilemmái”), 163. In: Majoros, Pál (szerk.): *BGF Tudományos Évkönyv 2008: Kultúraközi párbeszéd az üzleti világban*. Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola (BGF). 150-166.

⁷ A „laikus” – „profi” szembeállítás sem probléma nélküli. Mint arra a GVH gyakorlata alapján Pázmándi Kinga rámutat, „(a) joggyakorlat különbséget tesz *laikus és szakmai fogyasztó* közt, és több esetben megállapítja, hogy szakkérdésekben a szakmai fogyasztók nem, vagy nehezebben megteveszthetők, például azáltal, hogy a megcélzott fogyasztói réteg szakismereténél fogva olyan termékismertetővel, mely a forgalmazó árujához hasonló, de a forgalmazó által nem értékesített árut is ismertet, nem befolyásolható, hiszen az professzionális fogyasztóként a terméket nem tevesztheti össze más hasonló termékkel (VJ. 39/1999)”. Pázmándi Kinga (2010): A reklám fogyasztóvédelmi jogi megítélése, 275. In: Szikora Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – Európai kitekintéssel*. Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete (FOME), Debrecen, 251-287. Más (elsősorban jogalanyisági) szempontból, de Papp Tekla is vitatja a laikus - profi szembeállítás megalapozottságát, ld. Papp Tekla (2014): Jogi szilánkok a magyar Ptk. rekodifikációja kapcsán. In: Szalma J. (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2013*; Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék, 170-183.

⁸ „Az észszerű ember előrelátásának sztenderdje bizonyos értelemben személytelen teszt (...). Az észszerű emberről feltehetjük, hogy sem nem fél túlzottan, sem nem túlzottan magabiztos.” Gyuris

képest esetenként az egyes jogszabályok, jogi normák (ld. pl. a Boros Dominik írásában is hivatkozott UCP irányelvet)¹⁰, és/vagy a jogalkalmazó szervek (ld. pl. GVH)¹¹ is különbséget tesznek a fogyasztók különféle kategóriái között. E különböző csoportok meglehetősen széles skálán mozoghatnak: a tudatos fogyasztótól¹² az átlagfogyasztón át a különösen kiszolgáltatott fogyasztóig (vulnerable consumer) haladva. Ami ez utóbbiakat illeti, többek között az életkor (idős, fiatal), vagy bizonyos szenzitív élethelyzetek (például törlesztéssel késedelembe esett adósok) *különösen kiszolgáltatottá* tehetnek egyes személyeket, csoportokat, akik/amelyek ezáltal az átlagfogyasztóhoz képest fokozottabb védelemre tarthatnak igényt. Így a viszonyítási pontként, *általános elvárhatósági mércéként meghatározott átlagfogyasztó és egy-egy sajátos csoport átlagfogyasztója*¹³ esetében a jogalkotónak, illetve jogalkalmazónak differenciálnia szükséges.

2.2 Eltérő mércék, elvárások az egyes jogterületeken

A fogyasztó fogalom nem csak a fenti, különböző jelzőkkel (átlagos, kiszolgáltatott, tudatos, stb.) illetett megkülönböztetések szerint differenciálódhat. Az Európai *Bíróság fogyasztóképe* eltérő attól függően is, hogy „a vizsgálandó jogesetek a tisztességtelen verseny vagy szerződési jog

Árpád (2018): A reasonable fogalma az angol magánjogban, különös tekintettel a szerződési jogra. *JURA*, 24. évf., 2. sz., 345-353.

⁹ A 2/2014. Polgári jogegységi határozat 1. pontjában a Kúria „az általánosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő” jelzőkkel írja le az átlagos fogyasztót.

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EKG tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”). Különösen az irányelv 5. cikk (3) bekezdése érdemel kiemelt: Azon kereskedelmi gyakorlatokat, amelyek valószínűsíthetően csak a fogyasztóknak egy, e kereskedelmi gyakorlattal vagy az annak alapjául szolgáló termékkel szemben szellemi vagy fizikai fogyatékoságuk, koruk vagy hiszékenységük miatt *különösen kiszolgáltatott, egyértelműen azonosítható csoportjának* gazdasági magatartását torzítják jelentősen – és oly módon, hogy azt a kereskedőnek ésszerűen előre kellene látnia –, az adott csoport átlagtagja szempontjából kell értékelni.

¹¹ A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának VJ. 39/1999. sz. határozata.

¹² Maga a tudatos fogyasztó kategória is számos értelmezési kérdést felvet. Mint arra Dudás Katalin rámutat, beszélhetünk *önérdekre fókuszáló* (egészség-, minőség-, érték tudatosság) és *mások érdekeit (is) szem előtt tartó tudatosságról* (környezettudatosság, társadalomtudatosság, stb.). A tudatosság egyik típusaként a *pénzügyi tudatosságot* emeli ki, amelyet olyan pénzügyi kultúráként értelmez, „melynek megléte feltételezi az általános tájékozottságot és egészséges szkepticizmust hitelfelvételi és befektetési kérdésekben, az átgondolt hitelfelvételt, az öngondoskodást, a háztartási költségvetés odafigyelő kezelését, stb. Ezek a területek az egyén önérékével vannak elsősorban kapcsolatban.” Ld. Dudás Katalin (2011): Napjaink egyik jellemző trendje, a tudatos fogyasztás értelmezése. *Társadalomkutatás*, 29 (3), 315-334.

¹³ Ehhez hasonló gondolat a reasonable man kapcsán is megjelenik: „a common lawban a reasonable business man-féle tudomás meghatározásakor – az adott tényállástól függően – lényegében mindig egy meghatározott üzleti tevékenységet folytató személyre szabott elvárt tudomásból indulnak ki.” Ld. Csöndes Mónika (2017): A Ptk. 6:143. § (2) bekezdésébe foglalt előreláthatósági korlát szabályának tényállási elemeiről. *Polgári Jog* 2. évf., 2. sz.

területét érintik, illetve, hogy a döntések háttérében a tagállamok közti kereskedelem támogatása (kereskedelem-orientált liberális megközelítés), vagy a fogyasztóvédelmi irányelvek vitatott szabályainak értelmezése (kereskedelem szabályozó interpretáció) áll.”¹⁴

Általánosságban elmondható, hogy a *tisztességtelen verseny* kapcsán az átlagfogyasztóval szemben igen *magas szintű elvárásokat* támaszt az Európai Bíróság esetjoga, ezzel szemben a szerződési jog kapcsán a gyengébb szerződési partnerekként (weaker party) határozza meg a fogyasztókat. Ez azt jelenti, hogy a verseny piacon az Európai Bíróság egy olyan öntudatos és aktív piaci polgárból, mint „ésszerűen jól-informált, figyelmes és körültekintő” átlagfogyasztóból indul ki, aki képes racionális döntéseket hozni. Ez az átlagfogyasztó nem csupán önmagáért és döntéseiért felelős, hanem arra is képes, hogy feldolgozza a rendelkezésére álló információkat. A fogyasztó ebben a megközelítésben nem csak jogosult, hanem köteles is informálódni a termékek összetevőiről, alkalmazásáról.¹⁵ Ehhez képest a szerződési jogban a Bíróság a fogyasztót az eladóhoz képest „gyengébb” (schwächer, weaker), és kevesebb információval rendelkező partnerként tekinti és alacsonyabb elvárásokat támaszt vele szemben.¹⁶

Ami az *információs társadalom és a fogyasztóvédelem* viszonyát illeti, csupán egyetlen példát kiragadva úgy tűnik, hogy a mérce ilyen esetekben inkább a *tudatos fogyasztó* felé tolódik el. Az Európai Unió Bírósága úgy tekinti az átlagfogyasztót az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások tekintetében,¹⁷ mint aki alapvető információkat felhasználva képes maga számára kedvező döntést hozni, és ha „az információs társadalom átlagfogyasztója” nem elégszik meg a számára nyújtott információmennyiséggel, „képes arra, hogy a számára elérhető adatokat és más médiát felhasználva megszerezze a kérdéseire a válaszokat.”¹⁸

A magyar joggyakorlatból a *tájékoztatással* kapcsolatban megfogalmazott néhány konzekvenciát szeretnék kiemelni. A GVH döntését helybenhagyó magyar bírósági gyakorlat szerint a fogyasztónak nem kell a számára adott tájékoztatás valóságtartalmának utánajárni: „(a)z ésszerűen eljáró fogyasztó nem gyanakszik, bízik az üzleti tisztesség követelményének érvényesülésében, abban, hogy a számára adott tájékoztatás igaz, pontos. Az ésszerűen eljáró fogyasztó nem köteles további kutakodást folytatni annak érdekében, hogy a hozzá eljuttatott üzenet valóságnak megfelelő, teljes tartalmát megismerje, kivéve, ha erre az üzenet küldője nyomtatékkal felhívja vagy a szöveg

¹⁴ Sik-Simon Rita (2016): Fogyasztókép és szabályozás. *MTA Law Working Papers*, 3. évf., 2. sz. 22.

¹⁵ Sik-Simon (2016): i.m. 13.

¹⁶ Sik-Simon (2016): i.m. 16-17.

¹⁷ Ld. pl. a C-122/10. sz. a Konsumentombudsmannen és a Ving Sverige AB ügyben 2011. május 12-én hozott ítéletet (ECLI:EU:C:2011:299).

¹⁸ Hajmási Petra (2017): Fogyasztóvédelem – fogyasztó – átlagfogyasztó. Definíció-megfelelőségi analízis. *Opuscula Iuvenum Excellentissima* 1. évf., 2. sz. 31.

tartalmából e köteleességre erős utalás van.”¹⁹ Ehhez hasonlóan foglalt állást a Kúria is a *reklámok valóság tartalmával* kapcsolatban: az átlagos fogyasztó „jól informáltsága nem jelenti azt, hogy köteles utána járni a reklámállítások valóságának, hogy azokat ellenőriznie kellene, sőt, kételkednie kell bennük. Az átlagos fogyasztó bizalommal fordul a reklámok felé, amelyet már a következőket bírói gyakorlat is elismer.”²⁰

2.3. Fogyasztók adósi pozícióban – kiszolgáltatót/sérülékeny fogyasztók (?)

Amint arra több krízis (legmarkánsabban talán a 2008-ban a deviza alapú hitelek tömeges bedőlése) is rámutatott, a pénzügyi szolgáltatók ügyfelei között a hitelek felvevő fogyasztók egy viszonylag jól körülhatárolható és adott esetben *fokozottan kiszolgáltatót* csoportot képeznek. Másik oldalról megközelítve, a jórészt „bizalmi javak csoportjába tartozó szolgáltatásokra az uniós jog több helyen is a fogyasztók magasabb szintű védelmi igényét fogalmazza meg.”²¹

Ezeket a szempontokat felismerve az uniós jogalkotó először 1986-ban alkotott szabályokat a fogyasztói hitelekre vonatkozóan (87/102/EGK irányelv).²² Ez az irányelv 18 cikket és egy mellékletet tartalmazott. Megfogalmazása szerint „bizonyos mértékben” közelítette a tagállamok fogyasztói hitelre vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseit, valamint előírt egy bizonyos szintű fogyasztóvédelmet, így a tagállamokat semmi sem akadályozta, hogy a Szerződés szerinti kötelezettségeik megfelelő figyelembevételével mellett a fogyasztók védelme érdekében szigorúbb intézkedéseket tartsanak fenn vagy fogadjanak el. Az ezen direktívát felváltó 2008/48/EK irányelv²³ már a teljes harmonizációra törekedett²⁴ és 32 cikke mellett három mellékletet tartalmazott, kiszélesítve a szabályozás hatókörét. Ezt a fejlődési ívet folytatva került megalkotásra a 2023/2225 irányelv, amely azonban csak 2026-tól alkalmazandó. Mielőtt a legújabb direktíva néhány

¹⁹ Fővárosi Ítéletábrla 2.Kf.27.171/2012/4. számú határozata. Az alapügyben a GVH által megbírságot szolgáltató (ld. a Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának Vj/003-040/2010. sz. határozatát) a játékban regisztrált fogyasztóknak olyan tartalmú SMS-eket küldött, amelyek valótlan képet nyújtottak a fogyasztó nyerési esélyeiről. Ehhez hasonlóan a szolgáltató által alkalmazott plakát is alkalmas volt arra, hogy a fogyasztók irreális képet alkossanak a játékról.

²⁰ A Kúria Kfv.II.37.191/2013/8. sz. határozata.

²¹ Sik-Simon (2016): i.m. 26.

²² A Tanács irányelve (1986. december 22.) a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről (87/102/EGK).

²³ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.

²⁴ Ld. a 2008/48/EK irányelv (9) preambulumbekendzését: Teljes harmonizációra van szükség annak biztosítására, hogy a Közösségben valamennyi fogyasztó érdekeit magas szinten és egyenlő módon védelmezzék, illetve, hogy valódi belső piacot lehessen létrehozni. Ezért a tagállamok nem tarthatnak fenn vagy vezethetnek be olyan nemzeti rendelkezéseket, amelyek eltérnek az ezen irányelvben meghatározottaktól. Ilyen korlátozás azonban csak olyan esetben alkalmazandó, amikor harmonizált rendelkezések szerepelnek ebben az irányelvben. Ilyen harmonizált rendelkezések hiányában a tagállamok szabadon tarthatnak fenn vagy vezethetnek be nemzeti jogszabályokat.

rendelkezését közelebről megvizsgálom, szeretném kiemelni, hogy a fogyasztó fogalom tekintetében mindhárom jogi aktus lényegében azonos meghatározással operál (saját kereskedelmi vagy szakmai tevékenységi körén kívül eső *célből* eljáró *természetes* személy).²⁵

A 2023-ban elfogadott direktíva néhány fontosabb újítását megvizsgálva szembeötlő, hogy az több ponton is utal a *digitalizáció* jelentette kihívásokra és külön foglalkozik egy *kiemelten sérülékeny csoporttal*, a ráktúlélőkkel, rögzítve, hogy esetükben egyenlő hozzáférést kell biztosítani a hitelmegállapodásokhoz kapcsolódó biztosításhoz.²⁶ E szabályozás háttérében az áll, hogy a ráktúlélők egyik jellemző problémája a hitelekhez vagy biztosításokhoz való hozzáférés megtagadása, ezért jogi intézkedésekre van szükség a hátrányos megkülönböztetés leküzdése és a társadalmi befogadás előmozdítása érdekében.²⁷

Az irányelv – előremutató módon – rendszerszinten *összekapcsolja a fogyasztóvédelmet és az adatvédelmet*, előírva, hogy a fogyasztóktól csak a szükséges és arányos mértékben kérhetők és kezelhetők a pénzügyi helyzetre vagy a hitelképességre vonatkozó adatok.²⁸ (Itt jegyzem meg, a hitelképességi vizsgálattal kapcsolatos adatkezelési visszaéléseket már az általános adatvédelmi rendelet²⁹ alapján is megállapított az adatvédelmi hatóság.³⁰) Megjelenik az irányelvben a *mesterséges intelligencia* (MI) és az automatizált adatkezelés, mint létező valóság és ezzel kapcsolatban quasi alapelveként rögzíti, hogy a fogyasztók számára biztosítani kell a jogot arra, hogy a hitelező részéről emberi beavatkozást kérjen.³¹

3. Változó körülmények – változó viszonyítási pontok – a jogalkalmazó felelőssége

Különböző tényezők – melyek között apjainkban kiemelkedő szerepe van a technikai fejlődésnek³² és az ezzel járó kockázatoknak³³ – hatására az

²⁵ 87/102/EKG irányelv 1. cikk (2) a) pont, 2008/48/EK irányelv 3. cikk a) pont, 2023/2225 irányelv 3. cikk 1. pont.

²⁶ 2023/2225 irányelv (48) preambulum bekezdés.

²⁷ Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottság (2022): Jelentés a fogyasztói hitelekről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatról (COM(2021)0347 – C9-0244/2021 – 2021/0171(COD)), 128.

²⁸ Ld. külön a 2023/2225 irányelv (55) preambulumbekezdését.

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

³⁰ Ld. pl. a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság NAIH-497-14/2022. ügyben hozott határozatát.

³¹ 2023/2225 irányelv (56) preambulum bekezdés, továbbá 13. cikk, 18. cikk (9) bekezdés.

³² A *digitális transzformáció* napjainkban zajló folyamatában évről évre növekszik azon fogyasztók száma, akik az internet segítségével, online módon kötnek szerződést valamely fogyasztási cikk megvásárlására vagy valamely szolgáltatás igénybevételére. Ennek során „az algoritmusok, az automatizált döntéshozatal és a mesterséges intelligencia (MI) alkalmazása révén az online környezet erőteljesen hajtja a fogyasztóról szerezhető információk gyűjtését és értékelését, továbbá a fogyasztó

elvárhatóság mércéje és ezáltal az *átlagfogyasztó*, valamint a *kiszolgáltató csoportok kategóriája folyamatosan mozgásban van*, ezért a fogyasztóvédelem céljainak, sőt végső soron az igazságosság elvének érvényesülése („*sum cuique tribuere*”) is megköveteli, hogy a jogalkotó és jogalkalmazó folyamatosan vizsgálja, kinek, mikor, milyen szintű védelem jár. Ez azonban nem újkeletű probléma, hiszen maga a fogyasztó fogalom, illetve a fogyasztói minőség sem statikus (még adott időpillanatban, adott jogszabályi keretek között sem!), hanem *situációhoz (jogviszonyokhoz) kötött kategória*, tehát azt feltételezi, hogy „az ügyleti cél a jogviszonyra lépő természetes személy önálló foglalkozása gyakorlásán és gazdasági tevékenységén kívül essék.”³⁴ Ezek alapján nem csak a fogyasztóktól, hanem a jogalkotótól és a jogalkalmazótól is fokozott körültekintés, tájékozottság várható el az aszimmetrikus helyzetek és a különböző érdekek kiegyensúlyozására tett erőfeszítéseik során...

Források jegyzéke:

- Boros Dominik (2023): *Szorgos keresők vagy lusta használók?.. avagy az átlagfogyasztó képe alakulása és fajtái az európai uniós jogban*. Kozjavak.hu Blogbejegyzés, 2023. 10. 07. Elérhető: <https://kozjavak.hu/szorgos-keresok-vagy-lusta-hasznalok-avagy-az-atlagfogyaszto-kepenek-alakulasa-es-fajtai-az-europai?page=1> (2024.02.16.)
- Csöndes Mónika (2017): A Ptk. 6:143. § (2) bekezdésébe foglalt előreláthatósági korlát szabályának tényállási elemeiről. *Polgári Jog* 2. évf., 2. sz.
- Dudás Katalin (2011): Napjaink egyik jellemző trendje, a tudatos fogyasztás értelmezése. *Társadalomkutatás*, 29. évf., 3. sz., 315-334.
- Gyuris Árpád (2018): A reasonable fogalma az angol magánjogban, különös tekintettel a szerződési jogra. *JURA*, 24. évf., 2. sz., 345-353.

döntésére is előre tervezett (vagy ritkábban, nem szándékolt) módon befolyást gyakorol.” Pusztahelyi Réka - Czibrik Eszter (2022): Online kereskedelmi gyakorlatok tisztességtelensége a Booking.com döntés tükrében, 79. o. *Miskolci Jogi Szemle*, 17. évf., 1. sz., 78-96.

³³ „A Big Data korszakában az adatok megszerzhetősége, az algoritmusok belépése az adatok elemzésébe és az információ áramlásába, a fogyasztók profilizálása - a fogyasztók preferenciái alapján történő profilalkotás -, és a tartalmak, üzenetek, hirdetések "targetálhatósága" - a fogyasztói profilhoz igazított célzás - egy újszerű, üzleti alapú manipulációs modellt hoz létre. Az algoritmusok nemcsak felismerik, hanem formálják is a viselkedésünket. Mindehhez hozzájön, hogy a kapuőrök megváltoztak, a tartalomszűrés kontrollja kicsúszik az állami policy alkotó kezéből, magánvállalatok szűrik és felügyelik a tartalmakat, üzeneteket.” Pázmándi Kinga (2020): A jogi értelemben vett fogyasztókép átfőrdéséről, azaz mit üzen a viselkedési közgazdaságtan a jogi beavatkozás paradigmájáról. *Gazdaság és Jog*, 28. évf., 11-12. sz., 73-77.

³⁴ Vékás Lajos (2008): Bírálat és jobbító észrevételek az új Ptk. kormányjavaslatához. *Magyar Jog*, 55. évf., 9. sz., 577-590.

- Hajmási Petra (2017): Fogyasztóvédelem - fogyasztó – átlagfogyasztó. Definíció-megfelelőségi analízis. *Opuscula Iuvenum Excellentissima* 1. évf., 2. sz. 31.
- Hámori Antal (2009): A „fogyasztó”-fogalom „dilemmái” különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra. *Magyar Jog*, 56. évf., 2. sz. 88-97.
- Hámori Antal (2009): A fogyasztóvédelem közigazgatási „útvesztői” (a „fogyasztó” fogalom „dilemmái”), 163. In: Majoros, Pál (szerk.): *BGF Tudományos Évkönyv 2008: Kultúraközi párbeszéd az üzleti világban*. Budapest, Budapesti Gazdasági Főiskola (BGF). 150-166.
- Papp Tekla (2014): Jogi szilánkok a magyar Ptk. rekodifikációja kapcsán. In: Szalma J. (szerk.): *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2013*; Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Újvidék. 170-183.
- Pázmándi Kinga (2010): A reklám fogyasztóvédelmi jogi megítélése, 275. In: Szikora Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – Európai kitekintéssel*. Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete (FOME), Debrecen, 251-287.
- Pázmándi Kinga (2020): A jogi értelemben vett fogyasztókép átforgalmazásáról, azaz mit üzen a viselkedési közgazdaságtan a jogi beavatkozás paradigmájáról. *Gazdaság és Jog*, 28. évf., 11-12., 73-77.
- Pusztahelyi Réka - Cibrik Eszter (2022): Online kereskedelmi gyakorlatok tisztességtelensége a Booking.com döntés tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 17. évf., 1. sz, 78-96.
- Sik-Simon Rita (2016): Fogyasztókép és szabályozás. *MTA Law Working Papers*, 3. évf., 2. sz.
- Szabó Péter (2017): A fogyasztó fogalma és a fogyasztói szerződés értékelésének egyes kérdései az Európai Unió Bíróságának néhány újabb döntése tükrében. *Európai Jog*, 17. évf., 1. sz, 1-6.
- Vékás Lajos (2008): Bírálat és jobbító észrevételek az új Ptk. kormányjavaslatához. *Magyar Jog*, 2008 55. évf., 9. sz. 577-590.
- Veres Zoltán (2018): *A pénzügyi fogyasztóvédelem egyes alapkérdései. Jogdogmatikai, történeti, rendszertani alapok jogalkalmazási és metajurisztikus kitekintéssel*. PhD értekezés, Budapest, 246.
- A Tanács irányelve (1986. december 22.) a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről (87/102/EGK).
- Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve (2005. május 11.) a belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi

rendelet módosításáról („Irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról”) – UCP Irányelv.

- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/48/EK irányelve (2008. április 23.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről – GDPR rendelet.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2023/2225 irányelve (2023. október 18.) a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 2008/48/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.
- Belső Piaci és Fogyasztóvédelmi Bizottság (2022): Jelentés a fogyasztói hitelekéről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre irányuló javaslatról [COM(2021)0347 – C9-0244/2021 – 2021/0171(COD)], 128.
- Kúria 2/2014. Polgári jogegységi határozata
- Kúria Kfv.II.37.191/2013/8. sz. határozata
- Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.171/2012/4. számú határozata
- Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának Vj-39/1999/32. sz. határozata
- Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsának Vj-3/2010/32. sz. határozata
- Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság NAIH-497-14/2022. ügyben hozott határozata
- C-122/10. sz. a Konsumentombudsmannen és a Ving Sverige AB ügyben 2011. május 12-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2011:299).